

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนานวัตกรรมสังคม

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

เลขที่ 52/437 หมู่บ้านเมืองเอก ถนนพหลโยธิน ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

การทำงานของกลไกร่วมประสานขององค์กรชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2551 มีสมาชิก 3,500 คน คิดเป็น 52.1% ของประชากรที่มีอยู่จำนวน 6,717 คน และครอบคลุมจำนวนหมู่บ้าน 16 หมู่บ้าน

ประเด็นปัญหาเศรษฐกิจและสังคมโดยพื้นฐานประการสำคัญของตำบลคลองหินปูน ที่กองทุนสวัสดิการชุมชนได้นำเอาความเป็นองค์กรชุมชนเข้าไปช่วยแก้ไข คือ ความเป็นผู้เดือดร้อนเรื่องที่ดินทำกิน 731 ครอบครัว และที่อยู่อาศัย 202 ครอบครัว รวม 920 ครอบครัว

กิจกรรม

ก่อนการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน

1. ปี 2547 ชาวบ้านหมู่ 6 ของตำบลคลองหินปูน ได้รวมตัวกันจัดทำข้อมูลชุมชน (ศูนย์ข้อมูลชุมชน) จึงทำให้รู้ว่ามีประชาชนจำนวน 48 ครัวเรือนที่มีความเดือดร้อนเรื่องที่ทำกิน จึงได้จัดตั้งกองทุนแก้ไขปัญหาที่ดินตำบลคลองหินปูนขึ้น

2. ปี 2548 แกนนำรวบรวมชาวบ้าน 20 ราย เพื่อขอเจรจาต่อรองเช่าที่ดินกับนายทุน มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (หน่อไม้ฝรั่ง) เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของตนเอง

3. ปี 2549-2550 มีการพัฒนาพื้นที่แก้ไขปัญหาที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการระดมการออมทรัพย์เพื่อจัดตั้งเป็นองค์กรทางการเงินชุมชน และพัฒนาเป็นสถาบันการเงินของชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งมีสมาชิกกว่า 800 คน มีเงินทุนสะสมมากกว่า 6 ล้านบาท มีการเจรจาเจ้าของที่ดินที่ครอบครองสิทธิ์ที่ดินตามเอกสารสิทธิ์ สปก.4-01ก เพื่อขอซื้อที่ดินกลับคืนมาสู่เกษตรกร

จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน

1. ปี 2551 จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล โดยเริ่มแรก 9 หมู่บ้าน จำนวน 385 คน พร้อมกันนั้นได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ซึ่งทำให้มีการรวมกลุ่มองค์กรของชุมชนเข้าร่วม 44 กลุ่ม 16 หมู่บ้าน สภาองค์กรชุมชนจึงเป็นกลไกเชื่อมโยงชุมชนหมู่บ้าน โดยมีกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นกลไกในงานด้านสวัสดิการ จึงทำให้การจัดการปัญหาที่ดินทำกินทั้งตำบล 16 หมู่บ้าน มีการเชื่อมโยงกับปัญหาในท้องถิ่นอื่น ๆ รวมเป็นภาพรวมของปัญหาจังหวัด

2. ปี 2552 แก้ไขปัญหาที่ดินในทางปฏิบัติ อีก 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2, 4, 11 รวมกับพื้นที่เดิมคือ หมู่ 6 รวมเป็น 4 หมู่บ้าน และเริ่มนำระบบ GIS (Geographic Information System) มาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่ดิน

3. ปี 2553-2554 แก้ไขปัญหาที่ดินทั้งตำบลร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยทำหนังสือขอใช้ที่ดินกับ สปก. และเจรจากับหัวหน้าปฎิรูปที่ดิน จัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินตำบล จัดตั้ง “กองทุนที่ดิน” เป็นทุนภายในในการจัดการแก้ไขปัญหาที่ดินของตนเอง จัดตั้ง “สหกรณ์การเกษตร” เพื่อเช่าที่ดินกับเจ้าของที่ดิน มีแผนการรังวัดแปลงที่ดินทุกหมู่บ้าน และลงระบบ GIS

ผลสำเร็จ

ผลของการจัดตั้งองค์กรชุมชนเป็นกลไกการทำงานที่ต่อเนื่องภายใต้การทำงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน สภาองค์กรชุมชน กองทุนที่ดิน/ ที่อยู่อาศัย กองทุนหมู่บ้าน ประชารัฐ 9 และหมู่บ้านพอเพียง ร่วมเป็นพันธมิตรแบบหุ้นส่วนในการแก้ปัญหาาร่วมกัน รวมทั้งการนำเอาเครื่องมือ เทคโนโลยี การจัดตั้งกองทุนที่ดิน และสหกรณ์การเกษตร ทำให้มีการแก้ปัญหาที่ดินทำกินและการอยู่อาศัยโดย (1) แบ่งปันที่ดินขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้มาให้ชุมชนใช้ประโยชน์จำนวนกว่า 300 ไร่ จากที่ดิน 800 ไร่ (2) เช่าที่ดินธนาภิรักษ์ จำนวน 22 ไร่ เป็นการแก้ไขปัญหาที่ทำกินให้กับสมาชิกจำนวน 28 ครัวเรือน และพัฒนาที่อยู่อาศัย 60 ครัวเรือน

ความใหม่-นวัตกรรม

ความสำเร็จของการแก้ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองหินปูน เป็นความสำเร็จของการทำงานร่วม เป็น “การทำงานแบบกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในระดับชุมชน” (Community-based Organization) และเป็นการทำงานที่มีแบบแผนเชิงการจัดการแบบเครือข่ายพันธมิตรที่รวมองค์กรที่มีปัญหาเดียวกัน ใกล้เคียงกัน มีความเกี่ยวข้องกัน มาร่วมจัดการร่วมกัน ซึ่งเป็นผลของการมี “สภาองค์กรชุมชน” ที่ทำหน้าที่เป็นตัวประสานหรือเป็น “องค์กรแบบแกนประสานการจัดการ” (Backbone Organization) ที่ทำให้เกิดการทำงานแบบขบวนเครือข่าย และนำมาซึ่งข้อมูล ความรู้ และการใช้ประโยชน์ของเครื่องมือและเทคโนโลยีในการรองรับการแก้ปัญหา เช่น GIS การจัดตั้งกองทุนที่ดิน การจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร การแบ่งเช่าพื้นที่ และการใช้ประโยชน์พื้นที่ ฯลฯ

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ผลของการรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กร แสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหามในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งก่อตั้งองค์กรขึ้นเป็นเครื่องมือระหว่างการค้าดำเนินงาน ภายใต้การทำงานร่วมกันเป็นขบวนของสภาองค์กรชุมชนและเครือข่าย ที่ทำให้การแก้ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของตำบลคลองหินปูนประสบความสำเร็จ ได้ส่งผลทำให้เป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่ได้รับการยอมรับจากส่วนราชการทั้งจังหวัด ที่ดิน และป่าไม้ (การจัดสรรที่ดิน สปก.) ทำให้มีความตื่นตัวจากประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง และนำไปสู่ขยายพื้นที่ไปอีก 23 ตำบล ในจังหวัดสระแก้ว

.....
สำนักประสานเครือข่ายสวัสดิการชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

ตุลาคม 2563